

Forfatter: Sthen, Hans Christensen

Titel: Udrag fra En liden Vandrebog

Citation: Sthen, Hans Christensen: "En liden Vandrebog", i Sthen, Hans Christensen: *En liden Vandrebog*, udg. af JENS LYSTER ; JENS HØJGARD , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C.A. Reitzel, 1994, s. 202. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-sthen01val-shoot-idm140299311097424/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: En liden Vandrebog

stock eller Lübeck. Da vi kender en udgave af Sthens Hb, der er trykt af Asswerus Kröger i Lübeck 1592, kan vi gisne om, at Vb er trykt sammesteds. Katalogets Vb må enten være 1.udg. eller et af de tidligste genoptryk. I alt fald er Albrechts katalog det tidligste vidnesbyrd om Vb's eksistens.

I 1926 erhvervede Det kongelige Bibliotek en facsimile af titelblad og kolofon til en Vb-udg. i Skokloster i Sverige (udg.S). Denne udgave omtales af H.Grüner-Nielsen i *Da. Viser* bd.V, Kbh.1922-27, som ældste bevarede udgave af Vb, trykt af Salomon Sartor i København i begyndelsen af 17.årh. Ligeledes uden angivelse af kilde lancerer O.E.Thuner i 1930 udg.S som et eksemplar fra ca.1600.

Ernst Frandsen røber i sin monografi om Sthen fra 1932 intet kendskab til udg.S. Sthens fødeår anslås stadig til o.1540, og Vb er udgivet i 1591. Udgivelsen af Vb-T anser Frandsen, i tilslutning til Brix, for besorget af Sthen selv. Analysen af Vb's indhold begrænser sig til læredigtene og til de 25 salmer, som Frandsen tør tillægge Sthen. Af disse er seks oversat fra tysk (Vb 33, 46, 48, 50, T-41, T-42), hvortil kommer en rimet bøn (12, 50-65) fra latin. Deres forlæg bestemmes, men ellers er interessen koncentreret om de originale salmer og deres relationer til tidens øvrige digtning. I et opgør med Georg Christensen, der i 1911 havde undersøgt Sthens forhold til folkeviserne og der udtalt en formodning om, at Anders Sørensen Vedels *Hundredvisebog* 1591 har vakt Sthens interesse for disse (iflg.Georg Christensen kan Vb tidligst være fra 1591), fastslår Frandsen, at Sthens salmer i Vb ikke står i gæld til den middelalderlige folkeviser, men derimod til samtidens lyriske visedigtning.

Omkring 1926 erhvervede rektor Richard Steffen, Visby på Gotland, et fragment af Vb (udg.V). Det blev i februar 1937 sendt til identificering hos førstebibliotekar O.Walde i Uppsala. I to artikler trykt i NTBB 1938 og *Gotländskt Arkiv* 1938 fastslår Walde, at udg.V må være ældre end udg.S og formodentlig trykt omkr.1610. Det er ikke 1.udg., da det er sat efter trykt forlæg, og forfatteren har ikke selv læst korrektur. Både udg.V og S

har denne overskrift over fødselsdagsdigtet: »En liden Christelig betractelse, paa min Fødsels dag, som er den 25. Novemb... Anno 44«, og Worms påstand om fødselsåret 1544 er hermed bekræftet. Da digtet er skrevet på 44 års fødselsdagen, kan Vb være udkommet allerede i 1588 eller 1589. Ligesom V.E. Brummer gendriver nu også Walde alle C.J.Brandts argumenter mod året 1544. Walde tør ikke afgøre, om 1. oplag af Vb har haft samme omfang som de senere. Det er således ikke sikkert, at *Af Høyheden oprunden er*, T-41, har kunnet være med, da Philipp Nicolais tyske original først kendes fra 1599, skønt nogle salmehistorikere daterer den til 1588. Walde kan gennem sit kendskab til Sthens bibliotek dokumentere, at Sthen var hurtig til at hjemføre nyudgivelser fra Tyskland. Underforstået er, at da kan også T-41 have fundet plads i en 1. udg. fra 1589.

Waldes og Brummers undersøgelser nåede desværre ikke at blive kendt tidnok herhjemme til at aflæse eller udsætte en mindefest i Helsingør, hvor man den 25. november 1940 fejrede 400 året for Sthens fødsel og i den anledning opsatte en mindeplade i Sct. Olai Kirke. Mindepladen er i dag et synligt vidnesbyrd om de langtrækkende spor efter C.J.Brandts bedrøvelige afvisning af Worms oplysning. Først i Ernst Frandsens artikel om Sthen i DBI.2 XXII Kbh. 1942 ses Waldes forskningsresultater at være nået til Danmark. Frandsen daterer nu Sthens fødeår til 1544 og Vb til 1588 eller 1589. Oluf Frus regner i sin litteraturhistorie 1945 med fødeåret 1544 og kender eksistensen af udg. V og S, men fastholder dog udgivelsesåret 1591 p.g.a. regnestykket 1565 + 26.

Ikke uden interesse i vor sammenhæng er C.G.Hellströms artikel om *Bokhandlere i Malmö under den danske tiden* i Malmö Fornminnesforenings Årsskrift 1945 30-54. Heraf fremgår, at bogbinder Matthiis Pedersens lager i 1614 bl.a. omfattede 10 indbundne Vandrebøger a 10 skilling og 8 eksemplarer af mester Hans Christensøns håndbog a 12 skilling. Boopgørelsen efter Matthiis Pedersen viser, at både Salomon Sartor i København og forlæggeren Laurentz Albrechts arvinger i Lübeck gør okono-